

Kitap Tanıtımı

Adger, D. (2019). *Language unlimited: The science behind our most creative power*. Oxford University Press, USA.

Murat Özgen

ORCID: 000-0001-7960-6627

Dokuz Eylül Üniversitesi, Edebiyat Fakültesi, Dilbilim Bölümü, Buca-İZMİR.

murat.ozgen@deu.edu.tr

(Gönderilme tarihi 27 Şubat 2021s; kabul edilme tarihi 18 Nisan 2021)

1 Yazar Hakkında

Tanıtımını yapacağım kitabın yazarı Prof. Dr. David Adger, Londra'daki Queen Mary Üniversitesi Dilbilim Bölümü öğretim üyesidir. Yazar aynı zamanda, Büyük Britanya Dilbilim Derneği'nin de (Linguistics Association of Great Britain) başkanıdır. 1967 doğumlu Adger, daha çok Üretici Dilbilgisi alanyazınındaki sözdizim çalışmalarıyla bilinmektedir. Tanıtımını yapacağım kitap haricinde, 2009 yılında yayımlanmış *Mirrors and Microparameters: Phrase Structure beyond Free Word Order* (Ayna ve Küçük Ölçekli Değiştirgenler: Özgür Sözcük Dizilişi Ötesindeki Öbek Yapı); 2012 yılında yayımlanmış *A Syntax of Substance* (Tözün Sözdizimi) ve 2003 yılında yayımlanmış *Core Syntax* (Çekirdek Sözdizim) kitapları yazarın öne çıkan diğer kitapları arasındadır. Yazar aynı zamanda, ITV'de yayımlanan Beowulf adlı dizi için de yapay bir dil icat etmiştir.

2 Kitap Bölümlerine Kısa Bir Bakış

Adger'ın *Language Unlimited: The Science Behind Our Most Creative Power* (Sınırsız Dil: En Yaratıcı Gücümüzün Ardındaki Bilim) başlıklı kitabı Önsöz, Notlar, Teşekkür, Dizin ve 10 (on) ayrı ana gövde bölümü ile toplam 14 (on dört) bölümden oluşmaktadır. Oxford Üniversitesi Yayınevi tarafından 2019 yılında basılan kitap toplam 264 sayfadan oluşmaktadır. Önsöz, yazarın bilimsel anlamda dil olgusuna çocukluktan itibaren duyduğu ilgiyi ve kitabın genel

<http://dx.doi.org/10.18492/dad.887960>

Dilbilim Araştırmaları Dergisi, 2021/1, 53-60.

© 2021 Boğaziçi Üniversitesi Yayınevi, İstanbul.

amacının belirtildiği bölüm olarak biçimlenmiştir. Kitap içerisinde yazının akışını bozmamak adına yazar, notlarını kitap sonuna Notlar bölümüne yerleştirmiştir. Dizin bölümü ise yazarın metin içerisinde gerekli gördüğü araştırmacı, dil ya da terimleri yerleştirdiği ve bunların geçtiği sayfaları işaretlediği bölümdür.

Kitabın ana gövde metinlerinden ilki olan *1. Creating Language* (1. Dili Yaratma) başlıklı bölümde Adger, dilin yaratıcı yönünün altında yatan olguların aşamalı yapı ve benzerlik olduğu savını ileri sürer. Bölüm genel anlamda, dilin çoğu kaynakta ele alındığı biçimiyle yalnızca iletişimden ibaret olmadığını ve farkında olmadan dile ilişkin yapıları nasıl kavradığımızı ele alır. Bu tartışmayı ele alırken, bölüme çok çarpıcı bir örnekle başlar. Adger, aklınıza gelen ve 5-6 sözcükten oluşan herhangi bir tümce üretip bir arama motorunda bu tümceyi aramanızı ister. Sonra, aradığınız tümcenin birebir aynısı olacak bir tümceyi internette ya da derleme dayalı herhangi bir veri tabanında bulup bulamadığınızı sorgular. Bu ufak testin amacı, dilin yaratıcı ve esnek yönünü vurgulamaktır. Bu testle beraber, dilin sınırsız yapı kurmaya olanak sağlayan yaratıcı yönünün dilin konuşurları tarafından nasıl kullanıldığı sorusu ortaya çıkar. Adger bu soruya üç bölümlü bir yanıt sunar:

- i. İnsan dili diğer tüm iletişim sistemlerine göre kendine özgü bir düzenleniş taşır.
- ii. İnsan diline özgü dilsel yapılar anlamı aşamalı bir biçimde kurgular.
- iii. İnsan dilinin yaratıcı yönü, doğanın aşamalı yapıları düzenleme biçiminin bir yansımasıdır.

Bu üç bölümlü yanıtla ilgili daha da ayrıntılı açıklamalar sunan yazar, dilin düzenleniş kurallarını kurgulayan bir sözdizim bileşkesinden söz eder ve dillerdeki kurulumsal düzeni bilmeksizin yalnızca sözcüklerle bir dili bilmenin mümkün olmadığını belirtir. Ayrıca, Rusça, Nupça, İngilizce ve Çince gibi farklı dillerden örnekler vererek *ne-taşıma* terimini kullanmadan dillerin *ne-taşıma* örüntüsündeki ortaklıkları ele alır:

(1) *Nupça*

Ke Gana ga \bar{a} n ga \bar{a} na \leftrightarrow n Musa du o?
 ne Gana dedi diye Musa pişirdi mi
 ‘Gana, Musanın ne pişirdiğini sordu?’

(2) *Çince*

Nı \diamond shuo \Leftarrow Lı \uparrow lı \uparrow zhua \Leftarrow she \Leftarrow nme?
 sen dedin Lilly yakaladı ne
 ‘Lilly’nin ne yakaladığını söyledin?’

Nupçadaki *ne*-soru sözcüğünün tümce başında; Çincedeki *ne*-soru sözcüğünün tümcede yerinde kalması, insan dillerinin kullandığı iki seçimi temsil eder. Adger'a göre bu şaşırtıcı bir bulmacanın göstergesidir. Bu örneklerle beraber, sözdizim kavramından kısaca söz ederek bölümü sonlandıran yazar, kitabın kalan bölümlerinde ele alacağı konuları özetleyip bölümü kapatır.

Kitabın ana gövde metinlerinden ilki olan 2. *Beyond Symbols and Signals* (2. Semboller ve Belirtekelerin Ötesinde) başlıklı bölümde Adger, insan dilinin yazılı sembollerinin yerine geçmesi muhtemel emoji'leri, Fred Benenson'un *Moby Dick*'i emoji'lerle anlatma projesi üzerinden değerlendirmiştir. Yazar, böyle bir girişimin kimi yönleriyle evrensel bir iletişim sistemine benzer bir görünüm sergilediği iddiasına ilişkin emoji dilinin oldukça temel kısıtlamaları olduğunu belirtir. Emoji'ler elbette iletişim için kullanılabilir ancak insan dilinin soyut yapısı bu sembollerin çok ötesinde bir yapı sergiler. Ayrıca, Adger iletişimin insan dilinin kullanımlarından birisi olduğunu ve ne için kullanıldığına bakarak bir varlığı tanımlamanın eksik bir görünüm sunacağını savlar. Buna göre, dilin ne için kullanıldığını anlamadan önce, dili oluşturan yapı taşlarını anlamamız gerekir.

Kitabın üçüncü bölümü olan 3. *A Sense of Structure* (3. Yapı Sezgisi) başlıklı bölüm, çoğu sözdizim kitabında da aşamalı yapıyı sezdirmek için kullanılan anlam bulanıklığı olgusuna ilişkin bir örnekle başlar. Bu örnekten yola çıkan Adger, *Otto Jespersen* gibi dilbilgisi araştırmacılarının görüşlerine yer vererek konuyu üstü kapalı bir biçimde dil sistematığının altında yatan evrensel bir görünüme getirir. Bu evrensel görünümü Necker Küp'ü, Müller-Lyer Yanılsaması gibi testlerle destekleyip okurdan bilişsel bir destek de alarak sözü Noam Chomsky'e taşır. Necker Küp'ü optik bir illüzyona dayanır. İlk olarak 1832 yılında İsviçreli bilim insanı Louis Albert Necker tarafından geliştirilmiştir. Necker Küp'ü iki ayrı renkteki çizgilerden oluşan bir küp tasarımıdır. Bu tasarımda, çizgilerden hangi renge bakarsanız o renge ait küp yüzeyi bakan kişiye yakın görünür. Müller-Lyer Yanılsaması ise bir görselin yorumlanmasında içe ve dışa dönük çizgilerin üç boyutlu olarak yorumlanmasına dayanır. Bu iki testteki yorumlamalar Adger'a göre, evrensel yorumlamalar dil yetisinin kendisi kadar evrenseldir. Adger, bölüm boyunca farklı örneklerle tartıştığı dilsel sezgi konusunu bölüm sonunda Evrensel Dilbilgisi kavramını kullanarak detaylandırır. Yazar, bölüm içerisinde tartıştığı olgulara gönderimde bulunarak Chomsky'nin perspektifinden bakıp Evrensel Dilbilgisi, dilsel deneyimlerimiz ve zihinsel becerilerimizin Jespersen'in *yapı sezgisi* olarak adlandırdığı olguyu açıkladığını belirtir. Bu konudaki en büyük gösterge, Adger'a göre hiç kuşkusuz ki bir tümcenin konuştuğunuz dile ait olup olmadığı sorusunu sorunsuz bir biçimde yanıtlayabilmemizdir. Evrensel Dilbilgisi olgusuna ilişkin somut bir kanıt elde etmek içinse, Adger'a göre, bir çocuğu duyduğu dilin denetlendiği bir ortamda yetiştirecek etik dışı bir deney gereklidir.

Kitabın dördüncü bölümü olan 4. *The Question of Psammatechus* (4. Psamtik'im Sorusu) başlıklı bölümü de böyle bir deney denemesine ilişkin bir mitte başlar. Antik Mısır firavunu olan I. Psamtik'in gerçekleştirdiği ve en eski insanların kim olduğu sorusunu yanıtlamayı amaçlayan bu sorunun yerine Adger, insan zihninin edinim ve dil kullanımına ne getirdiği sorusuna odaklanmamız gerektiğini söyler. Bu sorunun yanıtına yönelik ipucu ise etrafında hiç insan ve insan dili olmadan yetişen vahşi çocuklar örnekleminde gelir. Ayrıca, insanların toplumsal bir hayvan olduğu iddiasını öne süren yazar, bu yönüyle iletişim gereksinimini karşılamak adına evinde işaret dili bilmeyen ebeveynlerce yetiştirilen sağır ve dilsiz çocukların da çok ilkel de olsa jest, mimik ve etraflarındaki nesnelere kullanarak göstergeye dayalı *ev işareti* (homesign) adı verilen bir dil inşa ettiğini söyler. Adger, bu savını bir adım daha ileri götürerek böyle bir dili edinen kişilerin arasındaki örüntülere bakıldığında bu kişilerin de dillerinde soyut bir sözdizimsel yapı olduğunu iddia eder. Bu yapının da etraflarında duydukları dilden gelmediği düşünöldüğünde bir noktada insan zihnindeki ortak yapıdan gelmesi gerektiğini belirtir. Yazar ayrıca, dillerin birbirinden farklı örüntüler taşıyan farklı biçimlenmeler olduğunu savlayan çalışmalara da atıfta bulunup bunları reddederek aslında tüm dünya dillerinin benzer kurulumsal yapıları benzer biçimde birbiriyle birleştirdiğini belirtir.

Kitabın beşinci bölümü 5. *Impossible Patterns* (5. Olanaksız Örüntüler) bölümünde Adger, ITV'de yayımlanan Beowulf adlı dizi için yarattığı dili nasıl kurguladığını anlatır. Bölümün genelinde, dillerde bulunması muhtemel ortaklıkların yanı sıra, bazı örüntülerin neden bulunmayacağına ilişkin tanıtlar ortaya koyar. Örneğin, řu ana değin gözlemlenen hiçbir dilde eylem sistematik olarak kendisinden önce gelen ilk sözcükle uyuma girmez. Bunun yerine uyum kategorisinin izlediği belirli soyut yapı bulunur. Yazar, ayrıca insan dilinin sınırsız bir yetiye sahip olmasını dillerin tümce yapılandırma becerisine bağlar. Buna göre, diller birbirinden çizgisel düzlemde oldukça ayrıymış gibi görünen sözcükleri birbirine bağlayan bir sistemi kullanır. Dil aslında sözcüklerin bir araya gelme koşulları açasından oldukça kısıtlayıcıdır. Bunun yanı sıra, yazara göre birbiri ardına eklenen her sembol bir dil kurmaz ve düşünceye ilişkin her kategorinin de dilde yansımaları bulmamız gerekmez. Örneğin, *hazırlıksız* (mirativity) olma durumu (grammatical case) dilbilgisel bir kategori olarak tıpkı Türkçedeki yalın ya da belirtme durumu gibi Çeçence, Tibetçe gibi dillerde görölmektedir, ancak *endişeli* (sollicitative) olma durumu hiçbir dilde yer almaz. Dolayısıyla, yazara göre, dil üzerinde insan zihni tarafından dayatılan belirli sınırlamalar bulunur.

Kitabın altıncı bölümü olan 6. *All in the Mind* (6. Her şey Zihinde) bölümü Frasier Sarmal Yanılsaması görseli ile başlar. Frasier Sarmal Yanılsaması, optik bir yanılsamadır. Sahte bir sarmala dayanan bir görsel kullanılarak örtüşen yay bölümlerinin bir sarmal oluşturuyor gibi görünmesi sağlanır. Ancak, bu sarmal parmakla izlendiğinde yayların eř merkezli çember olduğu görülür. Bu

yanılsamadan hareketle, Adger, dil ile ilgili deneyimlerimizin de ardıl ses ve anlam bütünlüğü olduğunu ve bu bütünlüğü elde etmek için farklı bileşmelerden yararlandığımızı belirtir. Zihin ve dil ilişkisini elde etmek için kullandığı en belirgin örnek ise insan dili ile hayvan dilini karşılaştırmaktır. Örneğin, dillerin genel özellikleri olan kişi, sayı ve cinsiyet gibi dilbilgisel belirlemeler, hayvan iletişim sisteminde yer almaz. Yazarın örneğiyle, maymunların ‘ben’ diye bir adlı yoktur; az önce ne olduğu ya da ne olabileceği üzerine konuşamazlar. Bu anlamda, hayvan çağrılarının insan dilinden sözdizimsel olarak organize edilmesi açısından ayrıldığını savlayan yazar, diğer türlerin böyle bir yetiye sahip olup olmadığına dair bir kanıtın henüz bulunmadığını belirtir.

Kitabın yedinci bölümü 7. *A Law of Language* (7. Dil Kanunu) başlıklı bölüm, insan dilini kullanan bir cüce şempanze olan Kanzi örneğiyle başlar. Kanzi ABD, Georgia’da doğmuş ve büyümüş bir şempanze olarak annesi olan Matata’nın aksine, oldukça iyi bir biçimde iletişim kurup besin ya da oyuncak isteyebiliyordu. Bu iletişimi sağlamak için, Kanzi *sözcük yazı* (lexigram) olarak bilinen ve bir tahtanın üzerindeki resimlerden oluşan bir düzeneği kullanıyordu. Bu deneyi yürüten baş araştırmacı Susan Savage-Rumbaugh Kanzi’nin iletişimsel görünümünün bir noktaya kadar insan iletişimiyle kıyaslanabilir olduğunu belirtir. Adger ise bu noktada sıçan ve kuşlardan örnekler vererek Kanzi’nin de bu hayvanlar gibi sözcükleri vurgu düzenleri temelinde ayrık birimler olarak algıladığını belirtir. Buna karşın, yazar, hiçbir hayvanın konuşma akışı içerisinde bu sözcükleri algılayamadığını söyler. Bu bölümde Adger, ayrıca *yapılandırımcılar* (constructionists) tarafından geliştirilen dil edinimi kuramına alternatif bir kuramı da tartışır. Yapılandırımcılara göre, çocuklar *bölümleme* (chunking) ve *benzeşim* (analogy) denilen iki strateji kullanarak dili öğrenirler. Bölümleme, zihinde birimleri gruplandırma yöntemidir ve ne kadar çok bir yapıyla karşılaşırsanız o kadar sağlam bir biçimde depolama yapılır. Benzeşim ise bölümlemeler arasındaki benzerlikleri düzenleyerek kabul edilebilir kurguları oluşturmaya dayalıdır. Bu iki strateji, yapılandırımcılara göre, yalnızca dil ile ilgili değil, bilişin genel yetilerinde de gözlemlenir. Adger’a göre bu iki strateji her ne kadar kullanışlı kavramlar da olsa, dilin üretici ve yaratıcı yönünü tam anlamıyla yansıtmaktan oldukça uzaktır.

Kitabın izleyen bölümü 8. *Botlang* (8. Botlang) başlıklı bölümde, Adger, Botlang adını verdiği bir yapay zekâ dilinin önemini tartışır. Bu yapay zekâ bir proje olarak yazarın 1980’lerde Edinburg’deki lisans öğrenim döneminde başlamıştır. Adger, günümüzdeki yapay zekâlardan en bilindik olanları Alexa, Siri ve Google Assistant gibi olanları inceleyerek bunların söylenileni nasıl anlayıp yanıt verdiği sorusunu sorar. Sorunun yanıtını ise *treebank* adı verilen bir bütüncü aracılığıyla sunar. *Treebank* bütüncüsü internetteki insan etkileşimlerinden derlenen milyonlarca ses kesitlerinden oluşur. Adger, yapay zekâların saniyeler içerisinde ‘Sabah 8.30’a alarm kur’ komutuna yanıt vermesi ya da komutu anlamadığını söylemesinin ses dalgalarını ve bölütlerini

inceleyerek bu bütüncelere başvurması aracılığıyla mümkün olduğunu söyler. Dolayısıyla, yapay zekâlar insan dilini anlamaya çalışmaz. Adger'a göre buradaki en etkileyici yön, sorulan sorulara çoğu zaman doğru biçimde yanıt verilmesine karşın yapay zekâların aşamalı yapı güdümlü bir dile sahip olmamasıdır. Yapay zekâlar yalnızca önbelirli bir bütünceden uygun bir tümce seçebilirler. Dolayısıyla, yazara göre, yapay zekâların yapı sezgisi bulunsa da insanların yapı sezgilerinden farklı bir yöntem izler. Buna göre, insanlar dilin altında yatan kurulumları sezip tümceler üretir; yapay zekâlar ise yalnızca görünen kurulumları algılayıp hazır tümceleri yeniden biçimlendirir.

Kitabın dokuzuncu bölümü 9. *Merge* (9. Birleştir) bölümü, doğada *özbenzeşirlik* (self-similarity) olarak bilinen ilkenin örnekleriyle başlar ve Adger, bu ilkenin sözdizimin de temelinde yer aldığını belirtir. Bu ilkenin işleyişiye sözdizim çalışmalarında *birleştir* (merge) aracıyla sağlanır. Adger'a göre, dilin bilgisi ve yetkinliğinin nasıl evrildiği sorusunun yanıtı birleştir aracının ardında yatar. Birleştir, 1990'larda Chomsky'nin önerdiği bir kavram olarak tüm dillerin kurulumlarını biçimlendiren bir araçtır. Bu araç, en az iki sözlüksel birimi bir araya getirerek daha büyük kurulumlar yapılandırır ve bunların sonucunda tümceler ortaya çıkar. Adger'ın da belirttiği gibi birleştir aracı insan dilini hayvan iletişim sisteminden ayıran en temel araçtır. Bu araç, yazara göre, iletişimsel anlamda da yaratıcılığın kaynağıdır. Adger, birleştir aracına bakarak aslında tek bir dil olduğunu ve her birimizin bu dilin lehçelerini konuştuğumuzu savlar. Buna göre, bazı diller farklı sözcükler ve yapılar kullansa da dillerin kurulumsal görünümleri aslında birbirine benzerdir. Dolayısıyla, Adger, birleştir aracının evrensel olduğunu belirtir.

Kitabın son bölümü olan 10. *Grammar and Culture* (10. Dilbilgisi ve Kültür) bölümü bu bölüm öncesinde gelen dokuz bölümden farklı bir yön izleyerek dilin bileşkelerinin dışındaki bir değişken olan kültürün dil ile ilgisini tartışır. Bir önceki bölümde birleştir aracını tartışan Adger, bu bölümde birleştir aracının kurgulayarak oluşturduğu dilsel yapıların ötesinde bir durumun olduğunu belirtir. Yazara göre, çıkardığımız her ses ya da seçtiğimiz her sözcük bizle ilgili farklı bir yönü açığa çıkarır. Birleştir her ne kadar bir dil için sınırsız yapı üretme olanağı sağlasa da kimliğimizi, duygularımızı ya da niyetlerimizi iletecek biçimde tümceleri değiştirebiliriz. Adger, kendisini en çok heyecanlandıran alanlardan birisinin dilsel yapının kendisiyle bu yapının kullanımla olan ilişkisi olduğunu belirtir. Son olarak, dili kitabın adındaki gibi sınırsız hale getiren aracın birleştir aracı olduğunu belirterek kitabı sonlandırır.

3 Genel Değerlendirme

David Adger'ın *Language Unlimited: The Science Behind Our Most Creative Power* başlıklı kitabı dil denilen yetinin ardında yatan yaratıcı gücü konu alır. Kitaptaki olumsuz görünümlerden birisi, bölümlerdeki tartışmaları sunarken

kimi zaman iddialarını temelsiz bırakmasıdır. Yazarın örnek vermeyişi ve bir konuyu tartışırken başka bir konuya çok aniden bir geçiş yapması da dağınık bir anlatımı beraberinde getirir. Örneğin (ve özellikle), üçüncü bölümde yapı sezgisine ilişkin yürüttüğü tartışmalarda, anlam bulanıklığı, anlam-ses birleşimi ve beyin çalışmaları konularındaki tartışmaları okuyucu olarak takip etmek oldukça yorucudur. Aslında, yazarın ulaşmaya çalıştığı nihai amacı bilerek okunduğunda takip etmek oldukça kolay gibi görünse de başka bir alandan dilin sınırsızlığı ile ilgili bir okuma yapmak isteyen araştırmacı bir okur için oldukça dağınık bir anlatım örüntüsü bulunmaktadır.

Kitaptaki bir diğer olumsuz görünümse, yazarın Noam Chomsky'e odaklanması ve zihinsel dilbilgisi çalışmaları konusundaki Steedman & Baldridge'm (2011) *Birleşimli Ulamsal Dilbilgisi* (Combinatory Categorical Grammar) vb. gibi diğer biçimsel modelleri dışlamasıdır. Yazar, salt türetimsel bir model olan Evrensel Dilbilgisi'nin temel kavramlarından ilgili terimleri kullanmadan çokça örnekle okura sezdirmeye çalışsa da örneğin dilin aşamalı bir görünümü olduğunu dışlayan modelleri göz ardı etmektedir. Böyle bir bilginin en azından bir dipnotla dilbilim öğrencileri ve araştırmacıları için verilmesi gerekirdi diye düşünüyorum.

Genel anlamda, bu kitapta Adger, Noam Chomsky'nin 1950'lerden günümüze gelen Evrensel Dilbilgisi kavramını çok yoğun bir terimce kullanmadan ele almaktadır. Böylesi bir tercih kitabı kolay okunur ve dilbilimci olsun olmasın ilgili her kişiye yönelik bir hale getirmiştir. Kitapta dil edinimi sürecine ilişkin farklı örnekler ve zengin kesitler sunması konunun anlaşılabilirliği açısından oldukça olumlu görünmektedir. Yazarın iddialarını sinirbilimleri, psikoloji ve dilbilim bulgularına dayandırmasıyla okuru konuştuğumuz dilin ardında yatan bir yapının olduğuna ikna etmesi daha da kolaylaşmıştır. Özellikle, beşinci bölümde bir dili yaratırken kullandığı kuralları ayrıntılarıyla tartışması okur için ilgili çekicidir ve buradaki olanaksız örüntüleri insan zihninin nasıl bilinçsizce reddettiğini göstermesi de okuru kitabın içine çeken ilginç örneklerdir, diyebiliriz.

Özetle, kitabın dil yetisiyle ilgili birçok gizi araştırdığını ve sınırsız üretme kapasitesinin ardındaki düzeneği ilginç örneklerle ortaya çıkardığını söylemek mümkündür. Bu kitap dilbilim araştırmacısı olsun olmasın, her alandaki kişi için ayrı bir bilgi demeti sunmaktadır. Özellikle, dilbilim araştırmalarına merak salmış ve hâlihazırda bu alanda çalışan herkes için bu kitabı önerebileceğimi belirtmek isterim.

Kaynakça

Adger, D. (2019). *Language unlimited: The science behind our most creative power*. Oxford University Press.

- Chomsky, N. (2014). *The minimalist program*. MIT press.
- Steedman, M., & Baldrige, J. (2011). Combinatory categorial grammar. Robert Borsley & Kersti B rjars (haz.) i inde *Non-Transformational Syntax: Formal and explicit models of grammar*, pp.181-224. Wiley Publishing.